

*prof. dr hab. Bogumiła Mucha-Leszko*¹

Katedra Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

*mgr Katarzyna Twarowska*²

Katedra Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Potencjalne zagrożenia z przyjęcia wspólnej waluty w Polsce w świetle doświadczeń Hiszpanii i wyników gospodarczych wybranych krajów strefy euro

WSTĘP

Kryzys lat 2008–2009, spadek popytu na towary i usługi, ucieczka kapitału do krajów macierzystych i brak możliwości dostosowawczych za pomocą instrumentów polityki pieniężnej oraz mechanizmu, jakim jest nominalny kurs walutowy, spowodowały ujawnienie słabości unii walutowej i większe możliwości prowadzenia skuteczniejszej polityki wspierającej ożywienie gospodarcze w krajach posiadających własną walutę. Doświadczenia wyniesione z kryzysu i naruszenie wizerunku strefy euro jako ugrupowania, w którym dominuje gra interesów gospodarczych i politycznych nad dążeniem do osiągnięcia większej spójności ekonomicznej i społecznej oraz poprawą modelu zarządzania, spowodowało spadek zainteresowania prowadzeniem konsekwentnej polityki zmierzającej do przyjęcia euro. Dotyczy to także Polski, ponieważ zmniejszyło się zdecydowanie społeczne poparcie wprowadzenia wspólnej waluty i nastąpiła duża polaryzacja stanowisk wśród polityków oraz ekonomistów ze środowisk akademickich i biznesowych. Warto zatem, biorąc pod uwagę problemy, jakie wystąpiły w strefie euro oraz utrzymywanie się dużej niepewności gospodarczej i brak stabilności politycznej ponownie postawić pytanie czy należy się spieszyć z przyjęciem euro.

Celem artykułu jest wskazanie zagrożeń dla Polski wynikających z rezygnacji z własnej waluty na przykładzie Hiszpanii. Podstawą ocen i wniosków są

¹ Adres korespondencyjny: mucha@hektor.umcs.lublin.pl

² Adres korespondencyjny: k.twarowska@umcs.pl

wyniki gospodarcze Hiszpanii oraz analiza wskaźnikowa obejmująca Polskę i wybrane kraje strefy euro reprezentujące dwie kategorie gospodarek: wysoko rozwinięte i doganiające. Zastosowane wskaźniki służą konfrontacji wyników gospodarczych Polski z wybranymi krajami strefy euro pod względem możliwości rozwoju i zachowania równowagi gospodarczej w warunkach unii walutowej. Wykorzystano średnie okresowe wskaźniki ilustrujące wzrost PKB, wydajności pracy, zatrudnienia, jednostkowych kosztów pracy, TFP, bezrobocia, eksportu oraz stóp inflacji i zmiany sald budżetowych, sald na rachunkach obrotów bieżących i zadłużenia publicznego w stosunku do PKB. Analiza wskaźników została przeprowadzona w okresach 2000–2007 i 2008–2014, aby pokazać zdolność uczestników unii walutowej do wzrostu gospodarczego i zachowania przewagi konkurencyjnej w stabilnych warunkach gospodarczych oraz w czasie recesji i przedłużającej się słabej koniunktury. Podstawą opracowania są następujące źródła: badania Komisji Europejskiej oraz autorskie analizy empiryczne, bazy danych Eurostat i The Conference Board.

OCENA ZAGROŻEŃ DLA POLSKI Z PUNKTU WIDZENIA OSIĄGNIĘTEGO POZIOMU KONWERCENCJI GOSPODARCZEJ I DOŚWIADCZEŃ HISZPANII

Korzyści z przystąpienia do unii walutowej można analizować stosując różne kryteria: czasowe (korzyści krótkookresowe i długookresowe), bezpośrednie i pośrednie, makroekonomiczne i mikroekonomiczne oraz korzyści wynikające z intensyfikacji wymiany handlowej i przepływu kapitału, w tym efekty wzrostu konkurencji i przewagi konkurencyjnej, a także efekty technologicznego *spillover*, wzrostu wydajności pracy i zmian strukturalnych polegających na spadku udziału w gospodarce gałęzi tradycyjnych, o niższym zaawansowaniu technologicznym. Napływ kapitału i rozszerzenie rynku finansowego oraz podaży tańszych kredytów stanowią kolejne źródło korzyści, ale i zagrożeń związanych ze wzrostem popytu inwestycyjnego, a zwłaszcza konsumpcyjnego. Rosnący popyt, z jednej strony stymuluje wzrost gospodarczy i wzrost stopy życiowej ludności, ale równocześnie wpływa na wzrost cen, płac, jednostkowych kosztów pracy, czyli wzrost inflacji, a ostatecznym skutkiem jest obniżanie się przewagi konkurencyjnej w wymianie handlowej. Poziom boomu kredytowego wyznacza granicę bezpieczeństwa między korzyściami i kosztami przystąpienia do unii walutowej, na co narażone są przede wszystkim kraje o niższej wydajności pracy i słabsze technologicznie.

Klasycznym przypadkiem kraju, który doświadczył skutków gospodarczych boomu kredytowego po przyjęciu euro jest Hiszpania. Nowe możliwości rozwoju i modernizacji gospodarki pojawiły się w Hiszpanii po przystąpieniu do wspólnego rynku europejskiego (1986). Napływ kapitału zagranicznego i duże wsparcie z Funduszy Strukturalnych UE stanowiły ważne źródła wzrostu gospo-

darczego, który średniorocznie w latach 80. wynosił około 3%. Po okresowym spadku stopy wzrostu PKB w pierwszej połowie lat 90., wysoki i stabilny wzrost gospodarczy utrzymywał się do kryzysu 2008–2009. Hiszpania należała do grupy czterech najszybciej rozwijających się krajów strefy euro. W latach 1996–2000 średnia stopa wzrostu PKB wynosiła 4,1%, a w okresie 2001–2005 obniżyła się do 3,4% [European Commission, 2015a, s. 154]. Długookresowy wysoki wzrost PKB był efektem działania wielu czynników, a do najważniejszych należały: wysoka stopa inwestycji, wzrost zatrudnienia i konsumpcji, postępująca liberalizacja rynku towarów i pracy oraz tanie kredyty po wprowadzeniu euro w rezultacie obniżenia nominalnych stóp procentowych i spadku premii za ryzyko [Mucha-Leszko, 2013, s. 109]. Stopa inwestycji była wyjątkowo wysoka w latach 2000–2008, w okresie 2001–2005 wynosiła 27,6% PKB (średniorocznie), a przed samym kryzysem w latach 2006 i 2007 wzrosła do 31% PKB, natomiast w roku 2008 spadek był niewielki o 1,9 pkt proc. [European Commission, 2011, s. 191]. Na wielkość inwestycji w dużym stopniu wpływał kapitał zagraniczny i środki budżetowe przeznaczane na inwestycje publiczne, które były skoncentrowane w transporcie, w tym głównie kolejowym.

Duże znaczenie z punktu widzenia wpływu boomu kredytowego na ograniczenie korzyści z przyjęcia wspólnej waluty przez Hiszpanię miała struktura inwestycji. Łatwy dostęp do tanich kredytów spowodował rozwój budownictwa jednorodzinnego i wzrost popytu na nieruchomości. Inwestycje mieszkaniowe w latach 1998–2007 stanowiły około 30% inwestycji ogółem. Budownictwo mieszkaniowe miało w Hiszpanii wyjątkowo duży wpływ na wzrost popytu wewnętrznego, a następnie wraz ze spadkiem cen na rynku nieruchomości ograniczanie inwestycji przyczyniło się do osłabienia tempa wzrostu gospodarczego od drugiego kwartału 2008 roku. Długookresowy stabilny wzrost PKB przyczyniał się do szybkiego zmniejszania luki gospodarczej Hiszpanii w stosunku do lepiej rozwiniętych krajów strefy euro, ale był to wzrost ekstensywny oparty na wzroście zatrudnienia i sektorach nisko zaawansowanych technologicznie. Jednak najbardziej niebezpiecznym zjawiskiem był szybszy wzrost płac niż wydajności pracy. W latach 1996–2007 średni roczny wzrost płac wynosił 3,2%, a produktywności pracy tylko 0,4% [European Commission, 2012, s. 9]. Presja popytowa prowadziła do wzrostu cen, które w latach 1995–2009 zwiększyły się o 57%, gdy w tym samym czasie ceny w strefie euro wzrosły o 28% [EEAG, 2011, s. 76]. Wzrost jednostkowych kosztów pracy w latach 1997–2007 w Hiszpanii był prawie dwukrotnie wyższy niż w strefie euro (od średniej).

Największą słabością gospodarki hiszpańskiej była jej niska efektywność jako skutek niskich nakładów na B+R stanowiących około 1,35% PKB [EEAG, 2011, s. 137], przewagi pracochłonnej produkcji, polityki promowania zatrudnienia i zbiorowych negocjacji płacowych. B. van Ark, M. O'Mahony i M.P. Timmer [2008, s. 36] podają, że w latach 1995–2004 średnioroczny wzrost realnego produktu w USA, UE-10 i wybranych krajach kształtował się następująco:

USA – 3,7%, UE – 2,2%, Finlandia – 4,4%, Hiszpania – 3,6%, Wielka Brytania – 3,3%, Holandia – 2,8%, Austria – 2,6%, Francja – 2,5%, Belgia – 2,4%, Dania – 2,3%, Włochy – 1,4% i Niemcy – 1,0%. Wkład do wzrostu PKB nakładów pracy mierzonych liczbą przepracowanych godzin był największy w Hiszpanii i wynosił 3,3 pkt proc., a w pozostałych dziewięciu krajach UE od 1,1 pkt proc. w Finlandii do -0,6 pkt proc. w Niemczech, a średnio w UE-10 wynosił 0,7 pkt proc. Powyższe wskaźniki oznaczają, że Hiszpania i Włochy odróżniały się od pozostałych krajów badanej grupy pod względem wkładu wydajności pracy do wzrostu PKB. Średni wkład wydajności pracy w UE-10 wynosił 1,5 pkt proc., w USA 3,0 pkt proc., w Hiszpanii 0,2 pkt proc., we Włoszech 0,5 pkt proc., a najwyższy był w Finlandii 3,3 pkt proc., w Wielkiej Brytanii 2,7 pkt proc., w Austrii 2,2 pkt proc. i Francji oraz Holandii po 2,0 pkt proc. Głównymi czynnikami różnicowania wkładu wydajności pracy do wzrostu produktu krajowego w badanych krajach był postęp technologiczny wyrażający się wskaźnikami wzrostu produktywności wieloczynnikowej (*Multifactor Productivity*) oraz wskaźnikami wzrostu wydajności pracy pochodzącej z rozwoju gospodarki opartej na wiedzy. Produktywność wieloczynnikowa wpływała negatywnie na wzrost wydajności pracy w Hiszpanii (-0,9 pkt proc.) oraz we Włoszech (-0,4 pkt proc.) i w Danii (-0,4 pkt proc.), a pozytywnie w szczególności w Finlandii 2,8 pkt proc., Austrii 1,2 pkt proc. i Holandii 1,0 pkt proc. W drugim przypadku oddziaływanie negatywne wystąpiło w Hiszpanii i we Włoszech [van Ark, O'Mahony, Timmer, 2008, s. 36].

Podsumowując, dynamiczny rozwój gospodarki hiszpańskiej zdecydowanie przyspieszył proces konwergencji i PKB *per capita* w 2002 roku osiągnął poziom średniej UE-28, a od 2005 do 2009 roku utrzymywał się nieco powyżej tego prognozy (por. tabela 3). Pozytywnie sytuację gospodarczą charakteryzował stan finansów publicznych: równowaga, a następnie nadwyżka budżetowa i zadłużenie nieprzekraczające do 2008 roku 40% PKB. Jednak słabości gospodarki Hiszpanii sygnalizowały wskaźniki efektywnościowe: niska wydajność pracy i tempo jej wzrostu oscylujące wokół zera, spadająca konkurencyjność eksportu i rosnący deficyt na rachunku obrotów bieżących oraz utrzymująca się luka technologiczna. Przegrzanie gospodarki wskutek boomu kredytowego ujawniło się na rynku nieruchomości spadkiem cen w II kwartale 2008 roku, kolejnym symptomem osłabienia koniunktury były malejące nakłady inwestycyjne. W III kwartale 2008 roku rozpoczął się kryzys finansowy i banki podniosły wymagania kredytowe, co utrwalało spadkową tendencję popytu inwestycyjnego i konsumpcyjnego. Szok popytowy spowodował duże straty gospodarcze i kryzys finansów publicznych. Recesja od kulminacji spadku PKB w roku 2009 (-3,6%) i przejściowej poprawy koniunktury w okresie 2010–2011 weszła w drugą falę w latach 2012–2013 i w rezultacie gospodarka do 2014 roku nie odzyskała zdolności do wzrostu gospodarczego. Natomiast spadek popytu i importu oraz poprawa efektywności gospodarczej wskutek ograniczenia zatrudnienia w sektorach o najniższej wydajności pracy przyczyniły się do wzrostu wydajności pracy

i wzrostu eksportu oraz zlikwidowania deficytu na rachunku obrotów bieżących z zagranicą. Jednak koszty ekonomiczne i społeczne kryzysu w Hiszpanii są wysokie [European Commission, 2015b, s. 8]: 1) długa recesja spowodowała spadek PKB *per capita* i narastanie luki gospodarczej, w 2014 roku wynosiła ona 7 pkt proc. w stosunku do średniego PKB *per capita* UE-28 (por. tabela 3), 2) stopa bezrobocia w 2013 roku przekroczyła 26%, 3) wzrósł poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego do 12,6 mln ludności, co stanowi 27,3% całej populacji.

KONFRONTACJA WYNIKÓW GOSPODARCZYCH POLSKI Z WYBRANYMI KRAJAMI STREFY EURO POD WZGLĘDEM MOŻLIWOŚCI ROZWOJU I ZACHOWANIA RÓWNOWAGI GOSPODARCZEJ W WARUNKACH UNII WALUTOWEJ

W tabelach 1 i 2 zostały zestawione najważniejsze wskaźniki gospodarcze – średnie dla lat 2000–2007 i 2008–2014 charakteryzujące wzrost PKB i wydajności pracy oraz całkowitej produktywności czynników wytwórczych, sytuację na rynku pracy, stabilność cen, stan finansów publicznych i wymianę handlową. Wprowadzenie wspólnej waluty potencjalnie stwarza korzystniejsze warunki do rozwoju wymiany handlowej obniżając koszty transakcji i ryzyko walutowe w ramach unii. Zagrożenie stanowi wzrost konkurencji i eliminowanie z rynku mniej efektywnych uczestników. Korzyści zależą od przewagi konkurencyjnej, natomiast wypieranie z rynku wewnętrznego krajowych dostawców towarów i usług przez dostawców z innych krajów członkowskich to największe ryzyko, jakie trzeba brać pod uwagę podejmując plan rezygnacji z waluty narodowej.

Tabela 1. Podstawowe wskaźniki gospodarcze Polski i wybranych krajów strefy euro (średnie w okresie 2000–2007)

Wskaźnik/kraj	Strefa euro (średnia)	Niemcy	Grecja	Hiszpania	Portugalia	Słowacja	Finlandia	Polska
<i>l</i>	2	3	4	5	6	7	8	9
Średnia stopa wzrostu PKB (w %)	2,2	1,6	4,2	3,6	1,5	5,6	3,5	4,1
Średnia stopa wzrostu wydajności pracy (PKB/godz. pracy, w %)	1,0	1,6	2,7	0,5	1,2	5,2	2,6	3,5
Średnia stopa wzrostu całkowitej produktywności czynników wytwórczych TFP (w %)	0,4	1,0	0,1	-0,8	-1,0	3,0	1,5	2,2
Średni roczny wzrost zatrudnienia (w %)	1,1	0,4	1,4	3,7	0,3	0,7	1,4	0,7
Średnia roczna stopa bezrobocia (w %)	8,4	9,3	10,0	10,3	7,3	16,8	8,6	16,8

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Średnia roczna stopa inflacji (HICP, w %)	2,2	1,7	3,3	3,2	3,0	6,0	1,6	3,5
Średnie roczne saldo budżetowe (jako % PKB)	-1,9	-2,2	-5,4	0,4	-4,1	-5,0	4,0	-4,4
Średnie roczne zadłużenie publiczne (jako % PKB)	67,3	62,4	98,8	46,6	56,7	39,6	40,1	43,5
Średni roczny wzrost eksportu towarów i usług (w %)	6,0	8,2	3,7	5,0	5,1	11,2	7,0	11,4
Średni roczny wzrost jednostkowych kosztów pracy (w %)	1,4	-0,3	2,8	3,2	2,5	3,7	0,8	-0,6
Saldo rachunku obrotów bieżących (średnie roczne, w % PKB, SE-17)	-0,01	3,2	-8,4	-5,8	-9,3	-6,9	6,0	-4,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: [Eurostat, (<http>), IMF, (<http>), The Conference Board, (<http>)].

Warto zatem postawić pytania: *Czy Polska znajduje się już na takim etapie rozwoju, który zapewnia realizację korzyści z unii walutowej? W jakim stopniu dziesięć lat członkostwa w Unii Europejskiej wpłynęło na dostosowanie gospodarki do warunków funkcjonowania w jednolitym rynku wewnętrznym? Czy nie ma zagrożenia utrzymania równowagi makroekonomicznej?*

Kraje objęte analizą reprezentują dwie kategorie gospodarek. Pierwsza to gospodarki *catching-up*, czyli doganiające: Grecja, Hiszpania, Portugalia, Słowacja i Polska. Drugą – gospodarki wysoko rozwinięte, reprezentują Niemcy i Finlandia, uznawane za najbardziej zaawansowane technologicznie w strefie euro. Lata 2000–2007 oceniane z perspektywy ostatniego kryzysu można, z wyjątkiem okresu 2001–2003, traktować jako dające możliwości rozwoju. Średnie tempo wzrostu PKB w strefie euro wynoszące 2,2% nie oddaje rzeczywistej dynamiki gospodarczej, ponieważ jest zróżnicowane pomiędzy krajami. Na jego obniżenie wpływały głównie niskie stopy wzrostu PKB Niemiec, Włoch i Francji. Z danych zamieszczonych w tabeli 1 wynika, że spośród pięciu krajów doganiających dynamiczny proces konwergencji gospodarczej obejmujący zarówno zmiany ilościowe, jak i efektywnościowe odbywał się w Słowacji i w Polsce. Na tle innych krajów wyróżniały się one wysokimi stopami wzrostu PKB, wydajności pracy, a zwłaszcza całkowitej produktywności czynników wytwórczych (TFP) oraz prawie dwukrotnie wyższym od pozostałych krajów tempem wzrostu eksportu towarów i usług.

W warunkach wysokiego wzrostu gospodarczego, szczególnie w przypadku Słowacji deficyt na rachunku obrotów bieżących był spowodowany w dużym stopniu wzrostem importu inwestycyjnego. Przy porównywalnej stopie wzrostu PKB deficyt na ROB w Grecji był ponad dwukrotnie wyższy, a w Portugalii przekraczał 9% PKB w sytuacji, gdy średnia stopa wzrostu PKB wynosiła tylko 1,5%, co wskazuje, że wysoki wewnętrzny popyt konsumpcyjny zaspokajany

był przez uczestników rynku pochodzących z innych krajów. Nadwyżka na ROB Niemiec i Finlandii potwierdziła ich przewagę konkurencyjną, a deficyty pozostałych krajów są dowodem zagrożeń wynikających z uczestnictwa w unii walutowej państw o znacznie niższej produktywności i konkurencyjności w stosunku do reprezentujących wyższe stadium rozwoju technologicznego i gospodarczego. Zjawisko zasługujące na szczególne podkreślenie w aspekcie dostosowań strukturalnych w Polsce, to spadek jednostkowych kosztów pracy, silniejszy niż w Niemczech, podczas gdy we wszystkich pozostałych krajach nastąpił ich wzrost, w tym także w Słowacji. Jak podkreślono wcześniej, wzrost jednostkowych kosztów pracy był istotnym czynnikiem spadku konkurencyjności handlowej w Grecji, Hiszpanii i Portugalii. Efekty procesu konwergencji w badanej grupie krajów były zróżnicowane, najwyższe w Słowacji 18 pkt proc., w Polsce 6 pkt proc., analogicznie w Grecji i Hiszpanii (6 pkt proc.) i utrzymanie poziomu PKB *per capita* w stosunku do średniej strefy euro z 2000 roku w Portugalii (por. tabela 3). Komentarza wymaga obniżenie, po przyjęciu euro, tempa wzrostu gospodarki Niemiec. Wyższe stopy procentowe Europejskiego Banku Centralnego będące skutkiem wprowadzenia ujednocionej polityki pieniężnej spowodowały, że kraje o najniższej inflacji poniosły koszty zbyt wysokiej stopy procentowej, przede wszystkim w latach 1999-2003. Dotyczyło to głównie Niemiec, Austrii i Francji, a spadek jednostkowych kosztów pracy stanowił ważny czynnik dostosowawczy, podnoszący konkurencyjność [Fernandes, Gonzales, 2004, s. 25].

Tabela 2. Podstawowe wskaźniki gospodarcze Polski i wybranych krajów strefy euro (średnie w okresie 2008–2014)

Wskaźnik/kraj	Strefa euro (średnia)	Niemcy	Grecja	Hiszpania	Portugalia	Słowacja	Finlandia	Polska
<i>1</i>	2	3	4	5	6	7	8	9
Średnia stopa wzrostu PKB (w %)	-0,1	0,9	-3,6	-0,6	-0,9	1,9	-0,6	3,2
Średnia stopa wzrostu wydajności pracy (PKB/godz. pracy, w %)	0,7	0,5	-0,8	1,8	0,9	1,8	-0,3	2,9
Średnia stopa wzrostu całkowitej produktywności czynników wytwórczych TFP (w %)	-0,6	-0,2	-3,6	-0,6	-1,0	-0,5	-1,8	0,5
Średni roczny wzrost zatrudnienia (w %)	-0,3	0,8	-2,8	-2,4	-1,6	0,3	-0,03	0,5
Średnia roczna stopa bezrobocia (w %)	10,3	6,2	18,1	20,8	13,0	13,0	7,9	9,1
Średnia roczna stopa inflacji (HICP, w %)	1,7	1,6	1,7	1,8	1,4	2,1	2,4	2,8
Średnie roczne saldo budżetowe (jako % PKB)	-4,0	-1,0	-8,3	-8,2	-6,7	-4,5	-1,3	-4,9

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Średnie roczne zadłużenie publiczne (jako % PKB)	85,1	74,9	151,5	70,8	106,9	44,2	48,2	52,1
Średni roczny wzrost eksportu towarów i usług (w %)	1,8	2,9	-2,0	2,6	2,6	4,9	-0,8	4,8
Średni roczny wzrost jednostkowych kosztów pracy (w %)	1,8	2,2	0,5	0,1	-0,1	2,0	3,1	2,6
Saldo rachunku obrotów bieżących (średnie roczne, w % PKB, w 2014 roku tylko pierwszy kwartał, SE-17)	0,5	6,8	-7,2	-3,8	-6,3	-1,3	-0,2	-3,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: [Eurostat, (<http>), IMF, (<http>), European Commission, 2015, s. 154, The Conference Board, (<http>)].

W tabeli 2 zostały przedstawione średnie wskaźników rozwoju i równowagi makroekonomicznej, analogiczne jak w tabeli 1, dla lat 2008–2014 obejmujące okres recesji 2008–2009, przejściową poprawę koniunktury 2010–2011, drugą falę recesji 2012–2013 i rok 2014 zapowiadający ożywienie gospodarcze. Kryzys finansowy i gospodarczy oraz brak wyraźnej zdolności do zdecydowanego ożywienia gospodarczego w Europie i na świecie sprawiły, że wiele czynników miało wpływ na wyniki gospodarcze poszczególnych krajów, a jedynym krajem w Europie, w którym utrzymał się wzrost PKB, nawet w okresie głębokiej recesji w 2009 roku, była Polska. Dzięki temu średnie tempo wzrostu gospodarczego w okresie siedmiu lat można uznać za osiągnięcie w porównaniu z wynikami innych krajów strefy euro i UE. Średnia stopa wzrostu PKB wynosiła wówczas 3,2%. Pozytywnie oddziaływały na rozwój gospodarczy w Polsce: wzrost wydajności pracy, całkowitej produktywności czynników wytwórczych, zatrudnienia i eksportu. Pozostałe wskaźniki charakteryzujące równowagę wewnętrzną i zewnętrzną oraz stabilność cen nie sygnalizowały nierównowag, z wyjątkiem nadmiernego deficytu budżetowego, który został zmniejszony i nie stanowi problemu w spełnieniu traktatowych kryteriów UGiW.

Tabela 3. Proces konwergencji: PKB na mieszkańca wg parytetu siły nabywczej UE=100 (kraje uporządkowane wg wartości w 2014 roku)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
SE-19	111	111	110	109	108	108	108	108	108	108	108	108	107	107	107
Luksemburg	250	236	241	240	246	242	257	254	256	247	254	265	264	258	263
Irlandia	131	133	139	141	143	145	146	147	132	128	129	130	130	130	132
Holandia	140	138	137	133	133	133	135	136	139	137	135	135	133	131	130
Austria	131	126	127	127	128	125	125	123	124	126	126	128	129	128	128
Niemcy	118	117	115	116	116	116	115	116	116	115	119	122	123	122	124

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Belgia	125	123	125	123	121	119	117	115	115	117	120	120	120	119	119
Finlandia	117	116	115	114	117	116	115	118	120	116	115	117	116	113	110
Francja	115	116	116	111	110	110	108	107	106	108	108	108	107	107	107
Włochy	118	119	113	112	108	107	106	105	106	105	104	103	101	99	97
Hiszpania	97	98	100	100	100	101	103	103	102	101	98	95	94	94	93
Cypr	92	94	93	94	97	99	99	100	105	105	102	96	94	89	85
Malta	85	80	82	82	81	81	79	78	81	84	86	84	85	86	85
Słowenia	79	79	82	83	86	86	86	87	89	85	83	83	82	82	83
Portugalia	79	78	78	78	77	80	80	79	79	81	81	78	76	78	78
Słowacja	49	52	53	55	57	60	63	67	71	71	73	73	74	75	76
Litwa	38	41	43	48	50	53	56	61	63	57	60	65	69	73	74
Estonia	43	44	48	52	55	60	64	69	68	62	63	68	71	73	73
Grecja	85	87	91	93	95	91	93	91	93	94	87	77	74	73	72
Polska	47	46	47	48	49	50	50	53	55	59	62	64	66	67	68
Łotwa	36	38	41	45	48	51	55	60	60	53	53	57	60	64	64

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: [Eurostat, (http)].

W rankingu globalnym obejmującym lata 2007–2013 i 55 krajów świata opublikowanym przez The Conference Board [Erumban, Vries i van Ark, 2014, s. 18] Polska pod względem średniorocznej stopy wzrostu PKB została sklasyfikowana na 14. miejscu (3,6%) i na pierwszym w Europie. W efekcie tak dynamicznego wzrostu gospodarczego Polska w latach 2008–2014 zwiększyła PKB *per capita* do 68% średniej Unii Europejskiej, czyli o 13 pkt proc., Słowacja z 71% do 76% (o 5 pkt proc.). Dywergencja wystąpiła przede wszystkim w Grecji i Hiszpanii, ale także w Portugalii i Finlandii. Natomiast pozytywne zmiany pod tym względem dokonały się w Niemczech (por. tabele 2–3).

Głównym czynnikiem kreującym popyt wewnętrzny w Polsce były inwestycje publiczne stymulowane koniecznością wykorzystania funduszy UE. Pozytywny wpływ na wzrost gospodarczy miała również konkurencyjność polskiego eksportu, będąca rezultatem nie tylko wzrostu wydajności pracy, ale także niskiego realnego efektywnego kursu walutowego i niskich jednostkowych kosztów pracy [OECD, 2014, s. 18]. Jednak finalizacja inwestycji infrastrukturalnych przed Mistrzostwami Europy w Piłce Nożnej w 2012 roku oraz zdecydowany regres w napływie zagranicznych inwestycji bezpośrednich do Polski w latach 2012–2013 [Mucha-Leszko, 2014, s. 37] spowodowały, że druga fala recesji dała się w Polsce zaobserwować, ponieważ stopa wzrostu PKB obniżyła się z 4,5% w 2011 roku do 2,0% w 2012 roku i 1,6% w 2013 roku. Niestety, prognozy wzrostu gospodarczego dla Polski do 2019 roku i w dłuższej perspektywie są słabe i niższe w porównaniu z wieloma krajami Unii Europejskiej.

PODSUMOWANIE

Podsumowując, spróbujemy odpowiedzieć na postawione pytania. *Czy Polska znajduje się już na takim etapie rozwoju, który zapewnia realizację korzyści z unii walutowej?* Mimo zmniejszenia luki gospodarczej w stosunku do średniego poziomu rozwoju UE-28, PKB *per capita* wydaje się wciąż zbyt niski (68% średniej UE-28), aby udzielić jednoznacznie pozytywnej odpowiedzi. Z drugiej strony, ryzyko boomu kredytowego ze względu na zmniejszenie rozpiętości stóp procentowych między EBC i NBP wydaje się znacznie mniejsze niż w przypadku Hiszpanii, choć nie można go w pełni wykluczyć. Niemniej kilka lat stabilnego wzrostu gospodarczego i wzrostu elastyczności rynku towarów i usług oraz rynku pracy może istotnie umocnić pozycję polskiej gospodarki w Unii Europejskiej.

W jakim stopniu dziesięć lat członkostwa w Unii Europejskiej wpłynęło na dostosowanie gospodarki do warunków funkcjonowania w jednolitym rynku wewnętrznym? Wzrost eksportu wskazuje na istnienie przewagi konkurencyjnej, ale możliwości jej utrzymania są ograniczone, gdyż podstawą są niskie koszty pracy. Słabością polskiej gospodarki jest dominacja w eksporcie produktów niskich technologii [NBP, 2014, s. 126–127]. Jako efekt funkcjonowania nowych krajów z Europy Środkowo-Wschodniej we wspólnym rynku UE można uznać koncentrację wymiany wewnątrzgałęziowej na obszarze Europy Centralnej, co jest efektem uczestnictwa w niemieckich łańcuchach dostaw. Taka kooperacja, z jednej strony wpływa na produktywność, innowacyjność i konkurencyjność, a z drugiej niesie ze sobą nowe zagrożenia polegające na uzależnianiu się Słowacji, Czech, Węgier i Polski od importu z Niemiec. Trudno przewidzieć wszystkie zjawiska, które mogą w perspektywie prowadzić do nowych problemów.

Czy nie ma zagrożeń utrzymania równowagi makroekonomicznej? W tym przypadku również nie można mieć pewności, biorąc pod uwagę, że Komisja Europejska stwierdziła pod koniec 2014 roku, że w 16 krajach Unii występują nierównowagi makroekonomiczne i zostały one objęte pogłębionym monitorin- giem. Wśród nich są między innymi: Niemcy, Irlandia, Francja, Hiszpania, Portugalia, Wielka Brytania. Nie ma w tej grupie Polski, ale zmiana warunków funkcjonowania gospodarki w rezultacie przystąpienia do wspólnego obszaru walutowego jest dużym szokiem, zwłaszcza niedostosowana cyklicznie do warunków każdego kraju scentralizowana polityka pieniężna. Konkluzja końcowa – Polska znalazła się na etapie, który uprawnia do zintensyfikowania polityki dostosowawczej, w szczególności proinnowacyjnej i wzmocnienia podstaw przewagi konkurencyjnej, która jest warunkiem osiągnięcia korzyści z przyjęcia wspólnej waluty.

BIBLIOGRAFIA

- Ark B. van, O'Mahony M. and Timmer M. P., 2008, *The productivity gap between Europe and the United States: Trends and causes*, "Journal of Economic Perspectives" Vol. 22, No 1, Winter, <http://dx.doi.org/10.1257/jep.22.1.25>.
- EEAG, 2011, *Report on the European Economy 2011*, European Advisory Group at CESifo, Munich.
- Erumban A.A., Vries K. de, Ark B. van, 2014, *New Measures of Global Projection for The Conference Board Global Economic Outlook 2014*.
- European Commission, 2011, *Statistical Annex to European Economy – Spring 2011*.
- European Commission, 2012, *Macroeconomic Imbalances – Spain*, "European Economy Occasional Papers", No 103 July.
- European Commission, 2015a, *European Economic Forecast. Spring 2015*, "European Economy" 2/2015.
- European Commission, 2015b, *Macroeconomic Imbalances Country Report - Spain 2015*, "European Economy-Occasional Papers", 216, June.
- Eurostat, 2015, *Database*, <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
- Fernandes M.J.A., Gonzales J.U., 2004, *Stabilization Policy in EMU: The Case for More Active Fiscal Policy*, Madrid Dicembre de 2004.
- International Monetary Fund, 2015, *World Economic Outlook Database*, April 2015, <http://www.imf.org>.
- Mucha-Leszko B., 2013, *Hiszpania w unii walutowej – czynniki rozwoju, przyczyny problemów gospodarczych i procesy dostosowawcze*, „Annales. Sectio H” Vol. 47, 1, <http://dx.doi.org/10.17951/h.2013.47.1.107>.
- Mucha-Leszko B., 2014, *Wzrost gospodarczy i proces konwergencji oraz średnio i długoterminowe perspektywy zmniejszania luki rozwojowej [w:] Pozycja gospodarcza Polski w Unii Europejskiej*, red. B. Mucha-Leszko, Wyd. UMCS, Lublin.
- NBP, 2014, *Ekonomiczne wyzwania integracji Polski ze strefą euro [w:] A. Kosior, M. Rubaszek (red.)*, Warszawa, listopad 2014.
- OECD, 2014, *Economic Surveys: Poland 2014*, March.
- The Conference Board, 2015, *The Conference Board Total Economy Database™*, May 2015, <http://www.conference-board.org/data/economydatabase/>

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest analiza empiryczna mająca na celu weryfikację korzyści i zagrożeń rezygnacji z waluty narodowej na rzecz euro, a studium przypadku jest Hiszpania. Gospodarka tego kraju ze względu na potencjał, stadium rozwoju oraz cechy strukturalne, mimo swojej specyfiki może być porównywana z gospodarką Polski. Analiza czynników długookresowego wzrostu gospodarczego Hiszpanii i narastających nierównowag makroekonomicznych wydaje się być dla Polski przydatna w ocenie stanu gospodarki oraz możliwości jej rozwoju w warunkach unii walutowej.

Ważną częścią analizy jest ocena wyników gospodarczych Polski w latach 2000–2014 na tle strefy euro, a także Niemiec, Finlandii, Grecji, Hiszpanii, Portugalii i Słowacji z wykorzystaniem jedenastu wskaźników makroekonomicznych. Ocena wyników gospodarczych została przeprowa-

dzona z wyodrębnieniem dwóch okresów czasowych 2000–2007 i 2008–2014 w celu zbadania potencjału rozwojowego krajów strefy euro i Polski w warunkach stabilnej koniunktury gospodarczej i zdolności wychodzenia z kryzysu w latach 2008–2014.

Celem artykułu jest ocena zagrożeń dla Polski po przystąpieniu do unii walutowej z punktu widzenia osiągniętej konwergencji gospodarczej i efektów procesów dostosowawczych oraz doświadczeń Hiszpanii. Autorki wychodzą z założenia, że poziom boomu kredytowego wyznacza granicę bezpieczeństwa między korzyściami i kosztami przystąpienia do unii walutowej, na co narażone są przede wszystkim kraje o niższej wydajności pracy i słabsze technologicznie. Konfrontując wyniki gospodarcze Polski z wybranymi krajami strefy euro Autorki poszukują odpowiedzi na trzy pytania: *Czy Polska znajduje się już na takim etapie rozwoju, który zapewnia realizację korzyści z unii walutowej? W jakim stopniu dziesięć lat członkostwa w Unii Europejskiej wpłynęło na dostosowanie gospodarki do warunków funkcjonowania w jednolitym rynku wewnętrznym? Czy nie ma zagrożeń utrzymania równowagi makroekonomicznej?*

Słowa kluczowe: strefa euro, boom kredytowy, spadek konkurencyjności, skutki kryzysu, euro w Polsce

The Potential Threats of Poland's Adoption of the Single Currency in the Light of the Spain's Experiences and the Chosen Euro Zone Countries' Economic Performance

Summary

The subject of the paper is the empirical analysis that aims to verify the benefits and threats of sacrificing the national currency for the euro, and the case study is the example of Spain. The economy of this country, as regards its potential, the stage of development and structural features, can be compared to the Polish economy. The analysis of long-term economic growth factors in Spain and growing macroeconomic imbalances seems to be useful for Poland in assessing the economy and development possibilities under conditions of a monetary union.

The important part of the analysis is the assessment of Polish economic performance in the period 2000-2014 on the background of the euro area average as well as of Germany, Finland, Greece, Spain, Portugal and Slovakia using eleven macroeconomic indicators. The assessment of economic performance has been carried out in separated two periods: 2000–2007 and 2008–2014 in order to investigate the euro area member states' and Poland's development potential under conditions of stable business climate and the ability to recover during 2008–2014.

The aim of the paper is to assess the risks for Poland after joining the monetary union from the viewpoint of achieved economic convergence, effects of adjustment process and Spain's experiences. The Authors assume that the level of the credit boom marks the safety line between benefits and costs of joining the monetary union, and mainly countries with lower labor productivity and technologically weaker are at risk. Comparing the Polish economic performance with selected euro area countries the Authors look for the answers to three questions: *Has Poland already reached the stage of development that ensures achieving the benefits of the monetary union? To what extent ten years of membership in the European Union have contributed to the economy adaptation to the functioning under conditions of the single internal market? Are there any threats to the macroeconomic balance maintenance?*

Keywords: euro area, credit boom, loss of competitiveness, crisis effects, euro in Poland

JEL: F15, F16, F41, F43, F45